

Izbija vsak četrtek
in vsa s poštno
vod in v Mariboru s
poštanjem na dom
na vsa leta K 5.—
na pol leta „ 2.00
na četrta leta „ 1.30

Mesečnica se poštno
upravljanje v Mariboru
av. Orlia, korolika
slova četr. 5. List se
poštno do odpreda.

Redakcijski kate. in
šolskega društva do
blago list brez po-
stane naročnice.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi določeni
se v tiskarni in pri
gospodu Korbach na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vračajo,
nepoštni listi se ne sprejemajo.

Za oznaki se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 12 h, dvakrat 10 h,
trikrat 24 h.

Štev. 47.

V Mariboru, dne 24. novembra 1898.

Tečaj XXXII.

Ali se na Štajarskem ne bomo zganili?

Danes ga ni več Slovenca, ki bi ne bil živo prepričan, da ni dosti, ako se slovenski narod poteguje le za svoje narodne pravice, ampak da mu je ob jednem ravno tako treba tudi delati, da se v gmotnem, denarnem oziru reši sovražnih kremljev.

V tem smislu so se po naši zemlji že pred leti začele snovati narodne hranilnice in posojilnice, ki se veselo množijo in v našo največjo korist kaj lepo prosperirajo. Gotovo je, da se imamo, tem zavodom v prvi vrsti zahvaliti, da mislo uže popolnoma ubožali, marveč da lahko danes lepo svoto imenujemo narodni imetek.

Ali dočim se je naš narod hranilnic in posojilnic veselil, spoznali so bistrooki rodoljubi, da se tudi te ne zadoščajo. Slovenec je namreč le tedaj mogoče vlagati, če kaj ima, a da pride do krajcarja, ravno to pa je vseh težav največja. Razne ovire se mu stavljajo na pot: prodati je težko, dobro prodati še težje, pridelovanje mu pride tako drago, da z velikim posrestnikom, ki mu služijo razni stroji, in z onim srečnejšem, ki se raduje rodovitnejšega sveta, ne more tekmovali, mnogokrat ima stvari, pa jih ne razume spraviti v denar, zraven tega pa mora vse, kar kupuje, drago plačevati, in to navadno onim, ki so njegovi najhujši sovražniki; in nazadnje ne igra niti najmanjše vloge ta nedostatek, da se marsikateremu, ki ima kako kronico odveč, ne zdi vredno, da bi to betvico hranil. Desetak se človeku

mili, in zato ga vložil, al kronica je drobna in okrogla reč in se kaj lahko potoči krčmarju v žep. Toda ne le kmet, ampak tudi obrtnik, mali trgovec, delavec in sploh vsak stan, kajti na Slovenskem ga nimamo, ki bi bil z Rothschildom v sorodu, je potreben tiste pomoči, ki pospešuje gmotno blagostanje.

Začetek se je v tem smislu storil že pred nekoliko leti na Kranjskem, in gre prvenstvo, če se ne motimo, nepozabnemu dekanu Bohinjske Bistrice, Mesarju. Ta blagi mož, bivajoč v planinskem kraju, je spoznal, da Bohinjci ne vedo svojega njim od prirode ponujenega bogastva, nar. reč pašnikov, izkoriščati, torej je poskrbel najprej za izboljšanje govednega plemena, potem pa osnoval veliko, tamošnje posestnike obsegajoče društvo, ki naj prideluje sir in surovo maslo na debelo. Društvo napreduje vrlo, in Bohinjci svojemu gospodu Mesarju danes ne vedo dovolj hvale. Ta lepi uspeh je kranjskemu ljudstvu dal poguma, da se je jelo rati družiti, in danes stoji mnogo tam uže lepo številno društev in zadrug, ki imajo namen, pospeševati gospodarstvo. Imenovana naj so: »Kmetijska zadruga v Gorjah,« »Kmet. sk. društvo v Stari Oselici,« »Gospodarsko društvo v Trnovem,« »Kmetijska zadruga v Čerknem,« »Kmetijsko društvo v Metliki,« »Registrirana pivarska zadruga,« »Konsumno društvo v Radečah,« in »Kmetijsko društvo v Dobropoljah.«

Vlasti to-le deluje tako vrlo, da je vsem drugim v izgled in izpodbudo. Začelo je poslovati meseca julija 1896 in šteje danes 256 zadrugnikov. Najprvo je odprlo zadrugo skladišče za skupno prodajanje

pridelkov in nakupovanje potrebščin. Dosedaj se je iz zadrugnega skladišča prodalo nad 30 vagonov pridelkov: žita, žita, ječme, volk, knopar, oglja itd. Pri tem blagu se je dossegla precej boljša cena v korist zadrugnikov. Vvozilo se je okoli 10 vagonov kmetijskih blaga za živino: otrobov, sladnih ostankov, (ki se dobijo pri kuhanju piva), živinskih soli, apnene klaje itd. in 6 vagonov umetnih gnojil: Thomasove žindre, kajnite, kalija. Vrh tega vzdržuje društvo trijerje, slamoreznice in jednega plemenskega bika. Priglo jesen in letošnjo spomlad je vzdrževalo tudi merjasca jorkširske pasme. Dne 17. avgusta letošnjega leta, pa je društvo otvorilo nov vir dohodkov svojim zadrugnikom. Ustanovilo je v Dobropoljah mlekarico in sirarnico, ki obeta najlepši uspeh. Takoj prvi dan so prinesli zadrugniki 200 litrov mleka in sedaj ga nosijo po 400 litrov. Mlekarica in sirarnica urejena je skozi in skozi moderno, tako da je v stanu tekmovali na vse strani.

Dobropoljsko društvo deluje izvrstno, dobro pa delujejo vsa kranjska društva. Tam kjer dosedaj niso mogli kinetovalci svojih pridelkov spraviti v denar ali je prekupcem morali prodajati skoraj po nič, oddajajo v zadrugah lahko vse pridelke, koje imajo na prodaj, po dobrih cenah; istotako priskrbijo zadruge svojim členom vse njihove potrebščine, bodisi kmetijske stroje, bodisi semena in živila po primerno nizkih cenah, dočim so morali prej drago plačevati. Zadruge si pa tudi zamenjavajo med seboj pridelke in izdelke, kar je za nje gotovo tudi koristno.

Listek.

Boji in krone.

(Poveš. Prev. Anton Jerovšek.)

(Dalje.)

Konečno pride zadnji oddelek — pravi sprevod. Njemu na čelu gre najljubši konj rajnega cesarja, popolnoma osedlan. Za tem stopa krasen slon, katerega vodi prvi anamski minister. Slon nosi na svojem hrbtu prazen prestol in za prestolom stopata dva služabnika; eden ima zaprt solnčnik, drugi pa vihrajočo cesarsko zastavo. Za slonom nesejo možiki težko, bogato okrašeno tablo. Ta tabla je takozvani »kraj sreče,« reče oče Hoang Francozu. »Napisi na tabli opisuje srečo. In glejte, dolga, dragocena, svilena preproga veže to tablo z ono-le bogato pozlačeno skrinjo, ki jo ravnokar nesejo iz palače. Pod preprogo gredo cesarjeve žene z malimi zastavicami v rokah. Paganski Anamci mislijo, da zdaj prebiva Tidikova duša v skrinji. Svilena preproga pa, ki skrinjo veže z ono tablo, ji kaže pot v kraj sreče.« Zdaj sledijo muzikanti, bobnarji in trobentarji, ki delajo strašen hrup. Konečno se prikaže 24 mož, ki nosijo zemeljske ostanke

cesarjeve v velikanski, z zlatom preobloženi krsti. Za krsto gredo cesarski principi, prvi med njimi Dikdik. Za njimi je sledila velika truma pogrebcev.

Kaki dve uri se je že pomikal sprevod skoz grajska vrata, ko se mu tudi oče Hoang in francoski poslanec pridružita.

»Tukaj je nekaj kristijanov,« pravi oče Hoang. »Pri njih ostanova tudi midva. Za nami se pride druga polovica telesne straže.«

S tem pogovorom stopita v vrsto. Pred njima gresta naš znanec Franc Tuan in njegova mati, udova. O Hoang pripoveduje častniku, zakaj ima dekletko oteklo lice, in med tem dosepejo do krasne pagode Tijetrijja, Tidikovega očeta, ki je ravno tako divjal proti kristijanom, kakor njegov sin. Mrtvaški sprevod se je pomikal skoz veličastno srednjo dvorano te pagode. V dvorani so postavili na tla Tidikovo krsto, njej nasproti pa je bila podoba njegovega očeta. Med krsto in podobo je stal altar, na katerem so morali vsi mimogredoči pogrebi zažigati kadilo Tijetrijja in Tidiku na čast.

Najzadnji pridejo kristijani, ki so hoteli tiho iti mimo altara. Pa mandarin za obrede jim zapove darovati, kakor so drugi storili. Kristijani se odločno branijo. Ves razkačen zgrabi mandarin našega Franca za roko in kriči: »Kaj, vi psi in izdajci, vi nočete

darovati? Takoj darujte, ako vam je drago življenje. In ti, mali deček, boš začel, ali pa si bodeš mesto jermenov okusil klešče. Torej hitro!»

»Rajši umrjem, kakor darujem!« odgovori Francek odločno. »Kristijani častijo svoje kralje in so njim pokorni, a ne molijo jih nikdar,« reče o. Hoang in stopi k dečku, da ga vzame v svoje varstvo.

»Prokleti pes,« kriči mandarin svojim tovaršem in princu. »To je tolmač prokletih vragov iz zapada in stoji pod njihovim varstvom!«

»In če ga varuje tudi stotisoč vragov, on in vsi kristijani morajo mojemu očetu in dedku darovati! Nočejo? Pobijte jih! Vrzite jih v ječo! Na kosce se morajo razsekati, ker so kalili današnjo slovesnost! Vojaki, zgrabite jih!« kriči Dikdik.

Princi ga skušajo potolažiti, a zastonj. Potegne meč in se vrže na duhovnika in bi ga zadel, ako ne bi francoski poslanec odbil. Nastala je splošna zmešnjava. Vojaki pretepajo kristijane, jih zvežejo in odvedejo v ječo. Francoza in o. Hoanga bi zadelo jednaka osoda, ako bi jih ne bil v varstvo vzel nek trezen mandarin. Ta jih privede v bližnjo palačo, kjer morata čakati, dokler se starejšine ne zberejo k volitvi novega cesarja.

Zadnji čas se je v Ljubljani osnovalo še posebno društvo imenovano »Samopomoč krščanske socijalne organizacije.« Ujde bodo plačevali majhne svote ali v to svrhu, da dobijo vajo na stare toliko znesek, da so oskrbljeni ali pa v to svrhu, da zapuščajo otrokom gotove dot.; sčasoma misli društvo zavarovanje razširati tudi na slučaj bolezni, pogreba in na pdpiranje udov in sirot.

Vsa navedena društva in tudi druga, ki jih nismo imenovali, združena so zopet v veliko društvo, takozvano »Gospodarsko zvezo,« h kateri sme pristopiti vsako gospodarsko društvo na Slovenskem, torej tudi izven Kranjskega in katera društva in zadruge, ki so v njo stopile, vodi in nadzoruje. »Gospodarska zveza« je razdeljena v odseke: trgovinski itd., pri katerih razna društva izredno, kar jim treba znati, ki pa tudi pomagajo, kadar se kje misli društvo osnovati. Sedež ima zveza v Ljubljani, načelnik ji je dr. Ivan Sušteršič.

Tudi na Primorskem je gospodarstveno gibanje v najboljšem tiru; imenujejo le »Trgovsko-obrtno registrovano zadruzo v Gorici,« kateri je prva in glavna naloga, podpirati trgovski in obrtni stan v Gorici. Deluje od 1. decembra 1897. in je 1. okt. t. l. štela 904 člene in 1659 deležev v znesku 348.850, torej četrta milijona gold. Slovenske prodajalnice in obrti, ki so se na novo odprli tekom zadnjega leta, so dokaz, da je zadruza svojo nalogo vršila uspešno.

Kaj pa se stori, izvzemši posojilnice, v gospodarstvu narodnega gospodarstva pri nas na Slovenskem? Letošnji jesen se je osnovalo »Kletarsko društvo v Ormoži,« že delj časa imamo gospodarsko zadruzo v Žalcu in mlekarico v Št. Juriju ob Taboru; to pa je tudi vse, kar imamo pokazati. Kakor da bi gospodarske organizacije pri nas ne bilo treba! Zganimo se vendar ter posnemajmo marljive brate na Kranjskem. Saj zadruzo osnovati ni Bog si vedi kaj. Da se organizuje, treba je v občini le jednega moža, ki ima v glavi zdrave pameti, v srcu pa prave ljubezni do ljudstva, tiste ljubezni, ki se dela in truda ne boji. Ta mož se nekega dne pelja na Kranjsko, da si tam tako zadruzo, recimo dobrepoljsko, ogleda (Dobrepolje sedma železnična postaja od Ljubljane proti Kočevju), pride domu, razjasni ustroj zadruge svojim sočlanom, utrjuje za njo mnenje, stopi v dogovor z »Gospodarsko zvezo,« poprosi pri oblasti, da ta pravila potrdi, in zadruza se lahko začne sestavljati. V prvi vrsti je naših izobraženih mož dolžnost, da ljudstvu, ki si ne ve pomagati, priskočijo v pomoč. Brez gospodarskih zadrug se ne bomo rešili.

»Na delo tedaj, ker resnobni so dnovi,
A delo in trud ti nebó blagoslovi!«

Bodite Slovencem pravični!

(Govor dr. poslanca Jož. Žičkarja, dne 10. nov. 1898.)

»Visoka zbornica! Imel sem čast, predložiti visoki hiši prošnjo katoliškega političnega društva za kozjanski okraj na Štajarskem, naj se vpele; jezikovna enakopravnost Slovencev pri političnih, sodnijskih postnih in finančnih okrasnjah, kakor sploh v vsem javnem življenju po pokrajinah, koder prebivajo Slovenci, osobito pa v imenovanem okraju. Ta zahteva Slovencev je sama ob sebi razumevna, kajti jezikovna enakopravnost bi se v pravni državi, kakoršna bi imela biti Avstrija, ne smela kratiti nobenemu narodu. Toda visoka zbornica, kaj se nam dogaja? Slovenskemu narodu se kratijo še vedno po prav mnogih krajih popolnoma njegove naravne pravice. Tu se nahajajo v sredi slovenskega ljudstva krajina sodišča, notarijati, davkarski uradi itd., od katerih ni mogoče na nobeden način dobiti slovenskega pisma, dasiravno nam to pravico zagotavlja § 19 temeljnega državnega zakona. Zda, ob koncu 19. stoletja, morajo Slovenci za te svoje pravice še vedno prositi, in sicer skoraj v vseh slučajih brez uspešno.

Danes leži, kakor sem že omenil, zopet taka prošnja pred nami. Dovolujem si prositi, visoka zbornica naj dovoli, da se taista zavoljo svoje važnosti doslovno ponatisne v stenografičnem zapisniku današnje seje. Želim pa tudi, da dotični odsek, kateremu se bo izročila ta prošnja prav kmalu stopi pred to visoko hišo s sporočilom, ki bo nas razveselilo.

Predsednik dr. Fuchs vpraša zbornico, ali dovoli, da se prošnja dobesedno ponatisne v stenografičnem zapisniku; temu je zbornica pritrdila.

Prošnja se glasi (v stenografičnem zapisniku je ponatis ena v slovenskem jeziku): Visoki državni zbor! Shod »katoliško-političnega društva za kozjanski okraj,« vršče se v Podčetrtnu dne 4. septembra 1898, broječ okoli 700 mož, je enoglasno izrekel prepričanje, da je nujna potreba uvesti pri vseh uradih na slovenski zemlji, zlasti še na Spodnjem Štajarskem, enakopravnost slovenskega jezika ter nastavljeni v vseh dotičnih uradih slovenske množice uradnikov. To resolucijo si usojajo predložiti v najblagohotnejše uvaževanje, zlasti pri o. kr. davkarji, sodnji, notarijatu v Kozjem ter pri vseh poštah koz-

janskega okraja udano podpisani odbor »Katoliško političnega društva za kozjanski okraj.« V Kozjem, dne 5. septembra 1898. (Sledijo podpisi.)

Državni zbor.

Na Dunaju, 16. novembra.

Zatožba proti grofu Badenju.

V sredo 16. novembra se je nadaljevala razprava o zatožbi proti Badenju. Govoril je socijalni demokrat Berner in žid Menger. Ob pol 3. uri hoče predsednik dr. Ferjančič, kakor se je ta navada že vdomečila, obravnavo pretrgati ter nasvetuje, naj se razpravlja o nujnih predlogih. Levičarji so zapazili, da so klopri na desni strani zbornice prazne, ter se začeli z vso močjo ustavljati predsednikovemu predlogu. V takih slučajih mora predsednik povprašati zbornico, ali dovoli, da se ravna po nasvetu predsednikovem. Predsednik reče, naj isti poslanci vstanejo, ki so za to, da obravnava o zatožbi preneha in se začne razpravljati o nujnih predlogih. Zajedno razpošlje zapisnikarje, naj preštejejo poslance, ki stopijo, in one, ki so obsedeli. Med šestjem pa predsednik v enomer kliče z električnim zvončkom poslance v hišo. In res, poslanci nemške katoliške stranke, ki so imeli med obravnavo svojo klubovo sejo ter v zbornici niso bili navzoči ob začetku štetja, prihajajo v zbornico v polnem številu ter stopijo, kakor drugi desničarji. Predsednik naznani, da je bilo za njegov predlog 154 poslancev, proti njemu 152. Tu pa je nastal po zbornici nepisani vrišč in trušč na strani levičarjev. Oglašujejo se k besedi mnogi levičarski poslanci rekoč, da je krivično, da so se šli tudi oni poslanci, osobito katoliške ljudske stranke, ki so prihajali v zbornico še le med štetjem. Toda pomagalo ni nič. Predsednik izjavlja še enkrat, da je pravilno ravnal in da se je po večini glasov vsprejel njegov predlog. Razvidi pa se iz tega, kako silno potrebno je, da so v zbornici navzoči vsi poslanci. V jutrajšnji seji dne 17. nov. še le se bo torej glasovalo o tem, se-li dené na zatožno klop biva minister Badeni ali ne, radi tega, ker je lani policaje poklical v zbornico.

Dunaj, 17. novembra.

Odgovor na Žičkarjevo interpelacijo.

Začetkom današnje seje je odgovarjal ministerski predsednik na interpelacijo poslanca Žičkarja, Berkša, Gregoreca in Robiča zaradi samonemskih razglasov v Celju in Mariboru:

5. Zbor najvišjih svetovalcev.

Kmalu po Tidikovem pogrebu se zbere v veliki dvorani cesarske palače zbor najvišjih svetovalcev, ki so imeli oblast, od ranjkega cesarja določenega naslednika potrditi ali pa mu potrjenje odreči. Katerega je potrdil ta zbor, on je bil potem anamski cesar.

Ko se vai posedejo, se prepriča prvi minister, ki je bil predsednik, če so vsi navzoči. Na to vpraša najstarejšega svetovalca, če je zbor pravilno zbran, bodo njegovi sklepi popolnoma veljavni. Starček se počasi vzdigne in pravi:

»Svetovalci so polnoštevilno in pravilno zbrani, in kar sklene zbor, ima postavno veljavo. Le tisti bode cesar v Anamu, komur bomo danes priznali krono.« In vsi navdušeno pritrdijo.

Na to nadaljuje predsednik: »Prvo vprašanje, ki je morate rešiti, je to le: Rajni Tidik si je določil za naslednika princa Dikdika, svojega stričnika. Ali pritrdite tudi vi temu, da Dikdik zasede prestol? Le iz najtežnejših vzrokov smemo drugače ravnati po anamskih postavah. In zdaj se prepričajte, če imate kakke vzroke proti Dikdiku. Eden vzrok vam moram jaz povedati. Francoski poslanec nam preti z vojsko, ako povzdignemo Dikdika na prestol, ker je Dikdik javno pokazal sovraštvo do Francozov in se pri

Tidikovem pogrebu silno divje obnašal proti kristijanom in in fracoskemu poslanecu.

Svetovalci se pri tem iznenadeni zganejo.

»Na drugi strani pa,« pravi predsednik, »se kitajska vlada l rani francoskega prijatelja na anamskem pres olu in tudi preti z vojsko. In najbrž bi v tem slučaju črnopravniki v zvezi z našimi mandarini napravili upor in domačo vojsko zoper vsakega vladarja, ki bi bil prijatelj Francozov. Kakega mnenja ste torej vi? Filin, Vi kot starosta nas morate podučiti.

Filin vstane in reče: »Pač mnogo let že služim svoji domovini. Poslušajte torej moje besede, če vam tudi ne dopadejo. Jaz rečem: Dikdik naj ne bode cesar v Anamu. On niti sam sebe ne zna vladati; kako bi naj druge vladal? Izvolite Hijehphoja za cesarja, ker že njegov ime pomeni »sloga in mir.«

Grozen hrup nastane po teh besedah med zborovalci in slisijo se klici: »Podkupljen je! Filin je na skrivnem kristijan! Izdajalec je!« Le s težavo napravi predsednik zopet mir in starček nadaljuje:

»Jaz nikakor nisem podkupljen izdajalec. Pač pa sedijo med mojimi nasprotniki ljudje, ki so vzeli kitajske denarje in so v zvezi s črnopravniki, ki ropajo po naši domovini. Jaz dobro vem, da biva v našem mestu

sedaj tudi Sifo, poglavar teh kitajskih roparjev. Tudi kristijan nisem, dasiravno moram reči, da kristijanov nimam za izdajalce. Jaz sem preiskal njihovo vero in njih vera je sveta. Posebno pa se mi je prikupilo življenje in smrt kristijanov. Seveda se navadno reče: krščanska vera je tuja, zato jo moramo iztebiti. Jaz pa pravim: tudi Konfucijeva vera je tuja, ker je prišla iz Kitajskega, in vendar jo smemo spoznavati vsi naši učenjaki. In vera v Budo, katere se drži večina ljudstva, je tudi prišla iz tujine, iz Indije. Ako hočete torej dosledno ravnati in vsako tujo vero zatreti, tedaj morate razven krščanstva zatreti tudi Konfucijevo in budistično vero ter zopet upeljati staro anamsko vero v duhove. Potem bomo videli, ali bodo pristali Bude in Konfucija tako srčno trpeli smrt, kakor med kristijani majhni otroci! Preganjanje kristijanov je zakrivilo vse nesreče v Anamu. Pripustimo tudi krščanstvo kakor druge vere in imeli bomo mir v državi. Kitajci se nas ne bodo upali napasti, ako imamo Francoze za seboj. Francozi so že pred sto leti rešili cesarja Gjalunga iz rok upornikov in nas bodo tudi oteli iz rok črnopravnikov, teh nesramnih roparjev, ki so nam jih poslali Kitajci v deželo. Držimo torej pogodbe, ki smo jih sklenili s Francozi ter bodimo pravični tudi kristijanom in Anam